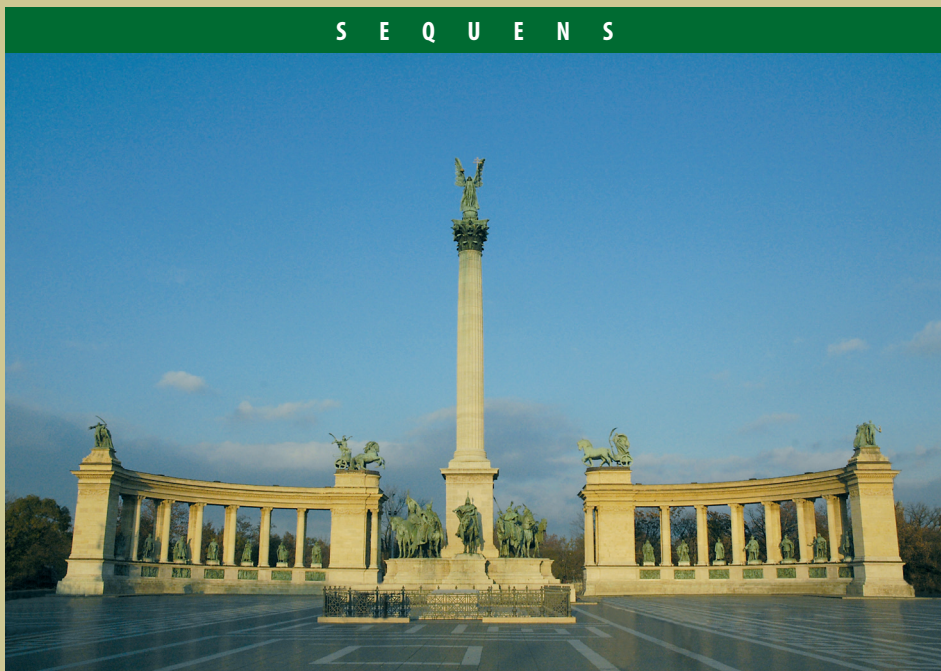

Magyar történelem

S E Q U E N S

JELMAGYARÁZAT AZ IDŐSZALAGOKHOZ

A főszövegben szereplő pontoknak két fajtája van, az évszámmal és a ❖ jellel kezdődő.

Jobbra az évszámmal kezdődő, **vastag betűvel** kiemelt pontok típusai láthatók.

1234 csata neve

▲ győztes

▼ vesztes

1234 béke neve

egyik fél – másik fél

1234 ✨ országgyűlés

- ❖ az ilyen pont konkrét eseményhez nem kötött, általános információt, illetve
- ❖ dátummal nem, vagy csak tájékoztatóképpen jelzett eseményt ad meg (1234)

Az állam élén álló legfontosabb vezetők az alábbi jelöléseket kapták:

✠ király, királynő

◆ fejedelem, kormányzó, elnök

☀ miniszterelnök

★ kommunista vezető

További kiemelések:

EÖTVÖS (KISKAPITÁLIS)	személynév
<i>regálé (dőlt betű)</i>	fogalom
<i>Szigetvár (dőlt betű)</i>	földrajzi név

A személyek, fogalmak és a földrajzi nevek kikereshetők a Függelék megfelelő részében is (124., 135., illetve 154. oldal).

☞ Ez a jel egy-egy kapcsolódó forrásrészletre utal (100. oldal).

MARGINÁLIS A marginálisok az egyetemes történelem néhány fontosabb, párhuzamosan történt eseményére hívják fel a figyelmet.

A MAGYAROK VÁNDORLÁSA

- ❖ a magyar nyelv finnugor eredete alapján feltehető, hogy a magyarok a finnugor népek közé tartoznak, akiknek az őshazája az *Urál* keleti vagy nyugati oldalán volt

Kr.e. 1000?–Kr.e. 500? magyar őshaza

- feltételezett helye a *Dél-Urál* környéke
- a magyarok elkülönülése, *törzsi-nemzetségi* társadalom kialakulása
- katonai szervezet fejlődése, vashasználat (nyíl, lándzsa)
- kapcsolat iráni törzsekkel (szkíták, szarmaták)

Kr.e. 500?–Kr.u. 500? Magna Hungaria

- feltételezett helye a *Volga* és a *Káma* közti terület, a mai *Baskíria*; neve nagy (értsd: ősi) Magyarországot jelent
- kapcsolat török népekkel, erős török kulturális és nyelvi hatás
- legeltető állattartás, földművelés megismerése

750? Levédia

- feltételezett helye a *Don* vidéke; az elnevezés LEVEDI magyar vezér nevéből származik
- a magyarok a Kazár Birodalom fennhatósága alá kerülnek
- félnomád, letelepülő életforma
- megjelenik a *rovásírás*

850? Etelköz

- feltételezett helye az *Al-Duna*, a *Déli-Kárpátok* és a *Dnyeper* által határolt terület; neve folyóköz jelent
- a magyarok *hét törzse* (*Nyék, Megyer, Kér, Keszi, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő*) a hozzájuk csatlakozó kabarokkal együtt fokozatosan függetlenedik a kazároktól
- a törzsek szövetsége (valószínűleg *vérszerződést* is kötöttek)
- ❖ *kettős fejedelemség*: a kazároktól átvett vezetési rendszer
 - *kündü/kende*: eredetileg a kazárok által megbízott szakrális fejedelem
 - *gyula*: a nép vezetői közül választott tényleges fejedelem, a hadsereg vezetője

A HONFOGLALÁSTÓL AZ ÁLLAMALAPÍTÁSIG

❖ **Árpád fejedelem**

?–907?

- ❖ besenyő támadás miatt a magyaroknak el kell hagyniuk Etelközt, a korábbi nyugati portyázásaik során megismert Kárpát-medence felé indulnak

895 honfoglalás

ÁRPÁD fejedelem vezetésével a magyar főszereg a *Vereckei-hágón* keresztül megkezdte a *Kárpát-medence* megszállását

- ❖ *Pannónia* (mai Dunántúl) elfoglalásával a magyarok megszállják az egész Kárpát-medencét (900)
- ❖ a letelepedés általában vizek mellett indul meg, a határsáv védelmére kialakul a *gyepűk* rendszere
- ❖ a *törzsek* elvesztik korábbi szerepüket; a *nemzetségek* már nem származási, hanem politikai alapon szerveződnek
- ❖ a *seniorátus* elve érvényesül: a hatalom a nemzetség legidősebb férfi tagjára száll
- ❖ társadalmi tagozódás:
 - ▲ *fejedelem*
 - ▲ *úr* (törzsfő)
 - ▲ *bő* (nemzetségfő)
 - ▲ *ínek* (szabad köznép és rabszolgák)

KALANDOZÁSOK • 899–970

- ❖ az egyik magyar vezért a bajorok meggyilkolják (904), de a részben ellenük induló zsákmányszerző hadjáratokat nem tudják megakadályozni
- ❖ a gyilkosság után ÁRPÁD és utódai egyre inkább megerősítik a fejedelmi hatalmat, a *kettős fejedelemség* rendszere fokozatosan eltűnik

❖ a 40–60 nyugati és déli irányú hadjárat a kezdeti sikerek után a magyarok *nomád harcmodorának* kiismerése miatt már nem hoz győzelmeket

933 merseburgi csata

- ▲ németek
- ▼ magyarok

Magyar lovas

Lehel kürtje

❖ *keleti keresztény* térítés indul Bizánc részéről, de nem ér el jelentős eredményeket

955 augsburgi csata

- ▲ németek ▼ magyarok
- az augsburgi (Lech-mezei) vereség után a kalandozó hadjáratokat már inkább dél felé, Bizánc ellen vezetik (970-ig)

◆ **Taksony fejedelem** 955?–972

❖ a fejedelem a *primogenitúra* elvét (egyes ágú örökösdés) érvényesítve fiának, GÉZÁNAK biztosítja a fejedelemséget

◆ **Géza fejedelem** 972–997

- ❖ a fejedelem ÁRPÁD dédunokája; hatalmát tovább erősíti, kibékül a szomszédos államokkal
- ❖ székhelyét *Esztergomba* helyezi
- ❖ magyar követség vesz részt a *quedlinburgi* birodalmi gyűlésen (973); nyugati hittérítők érkeznek az országba
- ❖ a fejedelem felveszi a *nyugati kereszténységet*; fiát, VAJKOT is megkeresztelteti, aki az ISTVÁN nevet kapja
- ❖ diplomáciai házasságok:
 - SAROLTÁT, az erdélyi gyula lányát veszi feleségül
 - ISTVÁNT a bajor GIZELLA hercegnővel háziasítja össze
 - lányait ABA SÁMUELHEZ, illetve a velencei ORSEOLO OTTÓHOZ adja
- ❖ a *primogenitúra* elve alapján fiát, ISTVÁNT kívánja utódjának KOPPÁNNYAL, a *szeniorátus* szerinti utóddal szemben

ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK

- ❖ ISTVÁN fejedelemként (997–1000/1001) folytatja apjának nyugatbarát politikáját
- ❖ KOPPÁNY nyílt lázadásának leverése, a lázadót felnyegyelik

1000/1001 koronázás

ISTVÁNT a II. SZILVESZTER pápa által küldött koronával királlyá koronázzák*

István kardja

✦ **I. (Szent) István** 1000–1038

- ❖ az ország területeinek egyesítése GYULA (Erdély) és AJTONY (*Temes-vidék*) legyőzése után
- ❖ a *feudális* állam megalapítása:

István király névjele (Stephanus Rex)

- *királyi vármegyék*, ezekben királyi várak
 - ▲ *ispán* (*comes*): a királyi vár parancsnoka; a vármegye központjával szolgáló várban egyben *megyés ispán* is
 - ▲ *várjobbágyok*
 - ▲ *várkatonaság*
 - ▲ *várnép* (szolgálónép)
- *udvarházak*, az országot járó királynak és kíséretének ellátására
 - ▲ *udvarispán* (az udvarház vezetője)
 - ▲ *udvarnokok* (szolgálónép)
- tíz *püspökséggel* létrejön az önálló magyar egyházszervezet, élén az *esztergomi érsek* (később *primás*) áll, az ő joga a király megkoronázása

Koronázási palást

Jogar

*A pontos dátum vitatott: 1000 karácsonya, 1001 újév napja, esetleg 1001 tavasza.

- a szerzetesség meghonosodásával (*pannonhalmi, pécsváradai, veszprémi-völgyi apátság*) terjed az írásbeliség; *oklevelek*, írásos törvények kiadása
- a királyi birtokok mellett egyházi és földesúri birtokok kialakulása
- a pénzverés megindulása

István által kibocsátott pénz

Gizella királyné keresztje

Aranykorpusz

- ❖ az új királyi székhely *Esztergom* helyett *Székesfehérvár*

❖ **István törvényei** ☞

- a király két törvénykönyve:
 - védi a magántulajdont
 - vasárnap megtiltja a munkát
 - tíz falunként templom építésére kötelez
 - bevezeti a *tizedet* (*decima* – dézsma), az egyház ellátására szolgáló adót (a termés $\frac{1}{10}$ része)

- ❖ *Intelmeket* ír fiához, *IMRE* herceghez
- ❖ *IMRE* herceg halála (1031) után *ISTVÁN* kénytelen más utódot találni *ORSEOLO PÉTER* személyében; *VAZUL* megvakíttatásával uralkodásra alkalmatlanná teszi a *seniorátus* szerinti örökös
- ❖ *VAZUL* fiai, *ANDRÁS*, *BÉLA* és *LEVENTE* elmenekülnek az országból

✠ **(Orseolo) Péter** 1038–1041

- ❖ a király *ISTVÁN* nővérének és a velencei *ORSEOLO OTTÓNÁK* a fia
- ❖ a főbb tisztségekbe külföldiek kerülnek
- ❖ hatalmi ellentétek miatt lázadás tör ki, *ORSEOLO PÉTER* elmenekül; *VAZUL* hívei *ISTVÁN* másik sógorát teszik királlyá

✠ **Aba Sámuel** 1041–1044

- ❖ a király védekezésére kényszerül a német–római császárral szemben

1044 ménfői csata

▲ **III. HENRIK**

▼ **ABA SÁMUEL**

a német–római császár visszasegíti *ORSEOLO PÉTER*t a trónra, aki cserébe hűségesküt tesz

Lovag

✠ **(Orseolo) Péter** másodszor 1044–1046

1046 Vata-féle pogánylázadás

- a keresztény hit ellen lázadás tör ki
- *GELLÉRT* püspököt a pogányok megölik (az ott történt esetről kapta nevét a mai *Gellért-hegy*)
- a lázadás alatt hazahívják *VAZUL* fiait (*ANDRÁS*, *BÉLA*, *LEVENTE*)

✠ **I. András** 1046–1060

- ❖ a király *VAZUL* fia; hatalomra jutása után leveri a lázadást

1051–1052 Vértes, Pozsony

ANDRÁS király és testvére, *BÉLA* herceg kivédik *III. HENRIK* újabb támadásait

- ❖ a *tihanyi apátság* alapítása (1055), az alapítólevélben szerepel az első magyar nyelvű mondat ☞

- ❖ *ANDRÁS* fiának, *SALAMONNAK* akarja biztosítani a koronát, *BÉLÁNAK* a hercegséget (*dukátus*) kell választania, de ő később ütközetben legyőzi *ANDRÁST*

Monomachos-korona

✠ **I. Béla** 1060–1063

- ❖ *VATA* fia-féle pogánylázadás: a pogány-ság mögött már nem áll jelentős tömeg, a lázadást könnyen leverik (1061)
- ❖ a király halála után fiai, *GÉZA* és *LÁSZLÓ* elmenekülnek